

Пяць стагоддзяў годнасці

Галіна Івуць, Адам Мальдзіс

Юбілею беларускага кнігадрукавання, да якога ўсяго два гады і два месяцы, прысвячаліся пасяджэнні круглага стала VI Міжнароднага кангрэса беларусістаў

Як вядома, 6 жніўня 1517 года ў Празе чэшскай пабачылі свет (сказалі 6 цяпер: былі падпісаны да друку) “Песни царя Давыда, еже словутъ Псалтыр” — першая кніга на старабеларускай і — шырэй — ус-

ходнеславянскай мове. Услед за ёю быў там жа да 1520-га надрукаваны яшчэ 21 пераклад тэкстаў Бібліі.

На двух пасяджэннях круглага стала “Францыск Скарына і яго час” дэлегаты кангрэса з Беларусі, Вялікабрытаніі, Польшчы і Расіі агледзелі наробкі за апошнія пяць год, паміж кангрэсамі, па вывучэнні і выданні спадчыны Вялікага Палачаніна, ушанаванні памяці пра яго. Вялікія заслугі тут маюць Нацыянальная бібліятэка Беларусі, дзе пабачылі ўжо свет пяць тамоў перакладаў першадру-

кара з каментарамі да іх, і Выдавецкі дом “Звязда”: намаганнямі яго перакладзены на 64 мовы і прывабна выдадзены патрыятычныя радкі пра святую любоў да сваёй Зямлі не толькі людзей, але і звяроў, птушак, рыб, пчол. Дарэчы, на заключным пасяджэнні было сказана, што на тыя радкі мінскі кампазітар Алес Чыркун напісаў музыку, і атрымаўся своеасаблівы гімн. Музыка аранжыруецца для харавога выканання.

Высокую ацэнку на пасяджэннях круглага стала атрымала 35-я кніга збору Міжнароднай асацыяцыі

беларусістаў “Беларусіка=Albaruthenica” пад назвай “Віленскія выданні Францыска Скарыны ў кантэксце эпохі Адраджэння”: гэта матэрыялы IV Скарынаўскіх чытанняў, праведзеных у Мінску ў 2012 годзе — да 490-годдзя кнігадрукавання ў Вялікім Княстве Літоўскім. Тады, дзякуючы знойдзенаму ў Капенгагене (Данія) экзэмпляру скарынаўскай

“Малой подорожной книжки”, было навукова абгрунтавана сцвярджэнне: кнігадрукаванне на літоўска-беларускіх землях пачалося не ў 1521-м, як лічылі раней, а на год пазней. Так што ў 2022-м будзем мець падставы адзначыць і 500-годдзе пачатку друкавання кніг на тэрыторыі тагачасных аб’яднаных, а сёння самастойных Беларусі і Літвы, а ў 2017-м правесці V Скарынаўскія чытання. → **Стар. 4**

Пяць стагоддзяў годнасці

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Многія станоўчыя моманты па тэме выклалі старшыня пасяджэнняў, намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Аляксандр Суша (ён, дарэчы, абраны чарговым старшынёй Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў), вядучыя мінскія скарызнаўцы Аляксандр Бразгуноў, Георгій Галенчанка, маскоўскія Юры Лабынцаў, Ларыса Шчавінскай ды іншыя. Згадаем некаторыя праблемы, узнятыя ў дыскусіі, якія добра было б вырашыць да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання.

Найперш прынцыпова важна было б знайсці архіў полацкага касцёла бернардзінцаў (яго падмуркі нядаўна выявілі полацкія археолагі) у імя святога Францыска. Менавіта там, паводле пінскага гісторыка ордэна бернардзінцаў Яна Кантака, у 1498 годзе прыняла каталіцкі хрост уся сям'я Скарынаў (у адрозненне ад іншых ордэнаў, гэты пакідаў важным і дзейным таксама і папярэдняе хрышчэнне). З розных крыніц відаць: такі важны збор дакументаў (ён дазволіў бы ўдакладніць дату нараджэння першадрукара і склад яго сям'і) мог апынуцца або ў Пецярбурзе, куды ў 1830-я вывозілі полацкія зборы, або ў польскім горадзе Інаўроцлаве, на бернардзінскі архіў якога спасылаўся Ян Кантак.

Яшчэ трэба было б правесці спісы студэнтаў Ягелонскага ўніверсітэта, прыкладна з 1528 да 1532 года, у Кракаве: ці няма сярод іх Івана (Яна) Фёдарова (Фёдаравіча, Хведаровіча, Рагоза), больш вядомага як маскоўскі і львоўскі першадрукар Іван Фёдаравіч. Артыкулы ж, у тым ліку ў “Звяздзе”, сведчаць: ён меў шляхецкі герб Рагоза ды, па ўсім відаць, паходзіць з роду Рагозаў (бацька — Фёдар Рагоза) і нарадзіўся ў былым Вілейскім павеце. Выяўленыя звесткі, магчыма, дапамаглі б устанавіць сувязі паміж беларускімі і рускімі першадрукарамі.

Урэшце, даўно пара ўстанавіць дакладную дату смерці і месца пахавання Францыска Скарыны. Па ўскосных звестках, гэта адбылося не пазней 1551 года ў паўднёва-заходнім горадзе Крумлаў, дзе працаваў пры двары яго старэйшы сын Сімяон (а бацька яму мог дапамагаць). Скаардынаваныя і аб'яднаныя намаганні некалькіх даследчыкаў (беларускіх, чэшскіх, нямецкіх) маглі б раскрыць гэтую ці не самую істотную таямніцу скарызнаўства.

Закраналася на пасяджэннях і праблема кананізацыі (падобна святым Кірылу і Мяфодзію) Францыска Скарыны. Але быў зроблены вывад: справа гэтая не столькі свецкая, колькі духоўная, рэлігійная, і павінна вырашацца яна адначасова

ІВАН ЖДАНОВІЧ

Старажытныя беларускія кнігі — гэта каштоўная спадчына

некалькімі або ўсімі хрысціянскімі канфесіямі. Бо сам першадрукар, адрасуючы выданні найперш праваслаўнаму “людзю посполитому”, сам сябе не дзяліў — то і мы яго дзяліць не павінны.

Што ж да цудаў (пытанне на конт іх як пра неабходны складнік кананізацыі паступіла ад аднаго з пісьменнікаў), то адказ на яго прыкладна такі: усё жыццё і дзейнасць Скарыны былі цудам, незвычайным для таго часу. Гісторыя не ведае іншых фактаў, каб хтосьці нават у эпоху Адраджэння змог у “русінскім” Полацку ледзь не самастойна вывучыць лацінскую мову, каб усяго за два гады паспяхова за-

кончыць Ягелонскі ўніверсітэт, у якім тады на ёй вяліся выкладанні і нават паўсядзённыя размовы, за кароткі час вывучыць для выкарыстання ўсе мовы, на якія да таго часу было перакладзена Святое пісанне. А каб пісаць прадмовы і пасляслоўі — трэба было ведаць духоўныя тэксты вядучых айцоў праваслаўнай і каталіцкай цэркваў. А Скарына ж ведаў яшчэ друкарскую справу, медыцыну, батаніку. Падобных дзівосных фактаў, здаецца, не ведае культура не толькі славянская, не толькі еўрапейская, але і сусветная.

Варта спадзявацца: 500-годдзе беларускага кнігадрукавання стане святам не толькі для Беларусі.